

restauratie integratie
mechelen

België - Belgique
P.B.
2800 Mechelen I
8/6080

RIMNieuws

Nummer 71

Driemaandelijks tijdschrift - Afgiftekantoor Mechelen 1 -
V.U. Marc Rubben, Willem Geetsstraat 30, 2800 Mechelen

Colofon

RIMNieuws is het driemaandelijks orgaan van Restauratie Integratie Mechelen v.z.w. ("RIM").

Teksten: Thomas Coomans, Patrick Viaene, Jacques DeVisscher, Willy VanDuffel, Erik Nobels

Foto's: Frans Geys, Guido Cauwenbergh

Layout: Peter Van den Bossche

Abonnementen op RIMNieuws kunnen onderschreven worden door storting van €10,00 op rekening 320-4195088-05 van Restauratie Integratie Mechelen. Indien u €20 of meer betaalt krijgt u ook vier nummers van "Land in zicht", het tijdschrift van de Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedenschoon.

Inlichtingen: RIM, p/a Erik Nobels, Ste Katelijne straat 21, 2800 Mechelen

Email: info@rim.be

Bezoek ook de RIM website:

<http://www.rim.be>

Wet van 08/12/92 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer: de gegevens aangaande de RIM-leden zijn opgeslagen in het bestand beheerd door RIM v.z.w., en worden slechts gebruikt voor interne administratieve doeleinden. Het ledenbestand van RIM v.z.w. wordt niet aan derden medegedeeld. Als U wil kennis nemen van de gegevens over uw persoon in ons bestand, kan dit mits eenvoudige schriftelijke aanvraag (een kopie van uw identiteitskaart insluiten) aan RIM v.z.w., Dageraad straat 45, 2800 Mechelen. Indien zou blijken dat onze bestanden onjuiste gegevens bevatten, zullen deze op uw aanvraag worden aangepast.

Intro: 20 jaar RIM

In 2007 bestaat RIM twintig jaar. Twintig jaar geleden zou voor velen Mechelen synoniem geweest zijn met: "stad op krukken", naar een spraakmakende tv-uitzending. Zij die zich vandaag deze tv-uitzending herinneren zijn echter schaars geworden, vandaag straalt Mechelen dankzij de inzet van velen een ander imago uit. In plaats van fier op onze borst te kloppen van wat wij en zij verwezenlijkt hebben of in plaats van naargeestig Mechelen als een demente stad naar voor te schuiven en te wijzen op wat er allemaal verdwenen is, willen we in 2007 even de evolutie van het denken rond functioneren, slopen en bouwen in een historische binnenstad in de verf zetten. We zouden als vertrekpunt de contestatie-periode van '68 kunnen nemen. Onze vereniging viel immers niet zomaar uit de lucht. De tijd was zwanger van gedachten, maar dat onze huidige vzw het levenslicht zag ligt niet alleen aan de tijdsgeest, maar is ook te danken aan mensen die hun verantwoordelijkheid opnamen om samen een vereniging op te richten om het beleid van de overheid in de goede richting te duwen. Het huidige RIM stond/staat overigens niet alleen in die strijd. Er waren voorgangers en medestanders.

RIM heeft ook altijd vooruitgekeken.

Daarom moeten we ook naar de uitdagingen van de toekomst kijken. Gaat de op gaan zijnde "klimaatontregeling" niet leiden tot vele ondoordachte grote en kleine ingrepen in het bestaande gebouwenbestand? Gaat de strijd tegen de klimaatontregeling niet misbruikt worden om veel waardevols en herbruikbaar te slopen? Hoe stellen we het kleine bouwelement veilig tegen de soms pathologische isolatiedrang? Op welke wijze kunnen we gebouwen aan de nieu-

we noden aanpassen zonder hun historische en esthetische potentialiteit drastisch terug te schroeven?

Daarom en omdat het nu éénmaal het thema is van de open monumentendag 2007 zal nadenken over “wonen” in 2007 onze aandacht krijgen

De redactie
februari 2007

*Coloma: of er sneeuw valt of niet bepalen wij niet, of de
Colomakerk blijft, wel
(Foto Guido Cauwenbergh)*

De kerk van Sint-Jozef-Coloma te Mechelen

De achthoekige 53 m hoge toren van de Sint-Jozef behoort tot het stadssilhouet van Mechelen als baken van de Colomawijk naast het kanaal en is door de treinreizigers goed bekend. Sinds enkele jaren is deze parochiekerk bedreigd, maar aan haar intrinsieke architectuur- en cultuurhistorische waarde werd tot nu toe te weinig aandacht besteed. Met deze nota wil ik de nadruk leggen op het belang van de andere delen van de kerk, namelijk het schip en het koor, die samen met de toren een nogal ongewoon concept vertonen. Daarom dient de kerk weer in haar context geplaatst te worden en met de toenmalige dominerende kerkelijke architectuurstromingen vergeleken te worden. Een objectieve bepaling van de monumentwaarde van het gebouw moet gefundeerd zijn op een wetenschappelijke methodologie.

De gehanteerde methodologie is gebaseerd op de studie die ik in 2001-2003 als onderzoeker op het KADOC van de K.U.Leuven, in opdracht van de Afdeling Monumenten en Landschappen, realiseerde: *Kerken in neostijlen: Ontwikkeling en implementatie van een methodologie voor de bescherming en de monumentenzorg van het negentiende-eeuwse kerkelijk architecturaal patrimonium in Vlaanderen*, Leuven. In 2002 ben ik de kerk gaan bekijken maar het lukte mij niet om het interieur te bezoeken. De analyse die volgt rust grotendeels op de reeks officiële plannen die in het archief van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, op het VIOE in Brussel bewaard zijn. Een bezoek aan het interieur, met aandacht voor de afwerking en het meubilair, is dus een noodzakelijk complement van deze nota.

De kerk van Sint-Jozef-Coloma te Mechelen werd in 1911 ontworpen door de provinciale bouwmeester Edward Careels. Op 29 juni 1912 keurde de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen het ontwerp goed en op 10 augustus 1913 gaf Henri Carton de Wiart, minister van justitie en eredienst, zijn visum. Toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak, was de kerk nog niet voltooid. Dit gebeurde in 1916, terwijl de officiële inwijding pas in 1927 plaatsvond. We hebben hier dus te maken met een van de allerlaatste kerkgebouwen uit de “lange 19de eeuw”, een eeuw die in België een bijzonder rijke traditie van kerkenbouw heeft gekend. Het zou fout zijn te denken dat alle kerken uit die periode gelijk zijn, gewoon omdat het merendeel in de zogenaamde neostijlen werd opgetrokken. De Sint-Jozef-Colomakerk behoort tot de neogotische stijl, hier duidelijk herkenbaar aan de vormtaal van het maaswerk van de kerkranken.

Over de keuze, de evolutie en de betekenis van die stijlen voor de kerkenbouw is al veel geschreven. De neogotische typekerk, zoals in de tweede helft van de 19de eeuw door de Sint-Lucasscholen gepromoot, bestaat uit een westertoren, een schip met basilicale¹ opstand (met lichtbeuk en zijbeuken), een (soms verlaagd) transept², en een koor dat liefst verlaagd en polygoonaal is. In Vlaanderen werden meer dan 200 gelijkaardige kruisbasilieken in de 19de eeuw gebouwd. Na 1900, in de context van de Liturgische Beweging, week de kerkenbouw geleidelijk aan van dit type af en begon men gebouwen te ontwerpen met een sterkere ruimtelijke samenhang. Met de ontwikkeling van het

¹ *Basilica: christelijk kerktype op rechthoekige plattegrond waarbij het middenschip hoger is dan de zijbeuken, waardoor hoog in het middenschip vensters kunnen worden aangebracht; de beuken worden gescheiden door pijlers en/of zuilen (W. Koch, “De Europese bouwstijlen”, Agon Amsterdam 1988).*

² *Transept: dwarsbeuk of dwarsschip, haaks op het kerschip*

concept van de volkskerk werd ervan uitgegaan dat ruimtes met één beuk of met een heel grote middenbeuk het meest coherente type waren. Schip, koor en zijbeuken werden minder gescheiden, transepten verdwenen, torens werden naar de kant van het schip ruimer opengewerkt. Na de Eerste Wereldoorlog zouden de betonkerken samen met een nieuwe esthetiek nog grotere ruimtes ontwikkelen, waarbij een groot aantal gelovigen ongehinderd zicht had op het hoogaltaar.

Het ontwerp van de Sint-Jozef-Coloma te Mechelen werd beïnvloed door de vooroorlogse fase van de Liturgische Beweging en vertoont daarom een bijzondere kwaliteitsvolle binnenruimte. De kerk heeft geen transept, het koor is even hoog en even breed als het schip, de zijbeuken zijn hoog en de lichtbeuk gereduceerd tot kleine oculusvensters, de toren is ruim opengewerkt. Van het tochtportaal tot de apsis³ is de binnenruimte dus zeer homogeen en goed geproportioneerd (totale binnenlengte 47 m, breedte middenbeuk 10 m, breedte schip met zijbeuken 20,50 m, hoogte gewelf middenbeuk 16 m, hoogte gewelven zijbeuken 9,50 m). Het houten tongewelf benadrukt de ruimtelijke samenhang. Voorts is het principe van de rechtstreekse lichtinval in de middenbeuk, dat kenmerkend is voor het basilicale type, hier bijna afgeschaft ten voordele van hoge zijbeuken en grote ramen in de zijmuren. Hierdoor zijn de zijbeuken geen donkere en lagere nevenruimtes meer, maar maken zij als het ware deel uit van de hoofdruimte.

Omdat de koorapsis even breed is als het schip, is het zicht op het altaar van overal geoptimaliseerd. De homogeniteit tussen schip en koor is benadrukt door het merkwaardig gebruik van zuilen aan de binnenkant van het koor. Die

³ Apsis: altaarnis die de afsluiting van het koor vormt

zuilen, feitelijk 3/4-zuilen, bevinden zich in het verlengde van de zuilenrij van het schip en dragen bogen alsof de apsis met een omgang was omringd.

Het feit dat de zijbeuken met kruisribgewelven zijn overkluisd terwijl er op de middenbeuk en het schip een houten tongewelf doorloopt, is zeer ongewoon. De architect heeft een ingenieuze oplossing uitgewerkt om zo hoog mogelijke zijbeuken te combineren met de oculusvensters boven de bogen van het schip: de kleine dwars geplaatste en afgewolfde zadeldaken die de zijbeuken dekken stemmen niet overeen met de traveeën, zoals gewoonlijk, maar de goot tussen de dakjes rust op de kruin van de kruisribgewelven van de zijbeuken.

Heel opvallend zijn de grote ramen waarvan de rijke traceringen verschillende laatgotische patronen ontwikkelen. Nogmaals is dit ongewoon voor een kleine parochiekerk, en wordt hierdoor de nadruk gelegd op de lichtinval uit alle richtingen: groot raam boven de hoofdingang, ramen in de zijbeuken en de koorapsis. Omdat de kerk niet georiënteerd is – het koor is naar het zuid-westen gericht in de plaats van naar het oosten – is de lichtinval in deze kerk nog ongewoner.

Voor de Eerste Wereldoorlog heeft architect Careels als provinciale bouwmeester negen nieuwe kerken ontworpen en vier kerken verbouwd. Hij moest de nieuwe ideeën van de Liturgische Beweging beantwoorden. Careels had zijn architectuuropleiding aan de Academie van Antwerpen genoten en was dus niet gebonden aan de strenge regels van de Sint-Lucasneogotiek. Zo bouwde hij onder meer een voor Vlaanderen quasi unieke hallenkerk in Lier (Heilige Familiekerk). Ook in het neogotische geheel van Onze-Lieve-Vrouw-Waver zijn de neogotische stijlkenmerken van

Careels herkenbaar alsook zijn voorkeur voor natuursteen uit Montauban. In de Sint-Jozef-Colomakerk innoveerde Careels niet enkel met de robuuste achthoekige geveltoren, maar ontwierp hij door de optimalisering van licht en ruimte een prachtige volkskerk.

Binnen de door de Liturgische Beweging beïnvloede kerkelijke architectuur mag de Sint-Jozef-Colomakerk dus beschouwd worden als een oorspronkelijke stap. Architect Careels slaagde erin om een parochiekerk te bouwen die een ruime volkskerk met een monumentale identiteitsbakken combineert. Zoals reeds gezegd is nader onderzoek naar het interieur noodzakelijk om de waarde van de samenhang van de architectuur, de binnenafwerking en het meubilair te kunnen bepalen.

Het staat buiten kijf dat de Sint-Jozef-Colomakerk op Mechels niveau een waardevol monument is. Nader onderzoek, op basis van de in 2003 ontwikkelde methode, zou moeten kunnen bepalen of deze kerk voor een bescherming in aanmerking zou komen. In de context van een herbestemming vertoont de kwaliteitsvolle binnenruimte van de Sint-Jozef-Colomakerk een potentieel dat weinig kerkgebouwen bieden.

Prof. Dr. Thomas Coomans – 15 januari 2007

De auteur is docent architectuurgeschiedenis en monumentenzorg aan de Vrije Universiteit Brussel, erfgoedonderzoeker op het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed, lid van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Auteur van, onder meer:

2006: redactor (met Lucie MORISSET & Luc NOPPEN) van *Quel avenir pour quelles églises ? / What Future for Which Churches?* (*Patrimoine urbain*, 3), Montréal : Presses de l'Université du Québec. Auteur van het hoofdstuk: "Les églises en Belgique. Aspects architecturaux, enjeux juridiques et approche patrimoniale", p. 41-72.

2005: "Neogotische decoratieve kunsten in België" (met Anna BERGMANS en Jan DE MAEYER), in Claire LEBLANC (ed.), *Art Nouveau en Design: 175 jaar decoratieve kunsten in België*, Brussel: Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, Lannoo, p. 36-59.

2003: *Kerken in neostijlen: Ontwikkeling en implementatie van een methodologie voor de bescherming en de monumentenzorg van het negentiende-eeuwse kerkelijk architecturaal patrimonium in Vlaanderen*, Leuven, KADOC, augustus 2003, 190 p. (onuitgegeven verslag).

2003: "Église à vendre pour démolir ou autre chose. Herbestemming van kerken: eeuwenoude experimenten en nieuwe uitdagingen, *Kunsttijdschrift Vlaanderen, themanummer Kerkelijk erfgoed, verleden en toekomst*, dir. Marc DUBOIS, t. 52, n° 298, november 2003, p. 270-277.

2002: "Veel zorgen, weinig zorg. De lotgevallen van negentiende-eeuwse kerkgebouwen in de twintigste eeuw in België", in Anna BERGMANS, Jan DE MAEYER, Wim DENSLAGEN & Wies VAN LEEUWEN (ed.), *Neostijlen in de negentiende eeuw : zorg geboden ? Handelingen van het tweede Vlaams-Nederlands restauratiesymposium* (KADOC-Artes, 7), Leuven, p. 22-51.

2002: "Op weg naar bescherming van 19de-eeuwse kerkgebouwen in Vlaanderen. Een status-quaestionis", *Monumenten & Landschappen*, 21 / 4, p. 38-61.

Toch hoop voor Colomakerk?

De kans dat het met de Colomakerk toch nog goed afloopt, is er de voorbije weken een ietsje groter op geworden. In opdracht van minister van monumentenzorg Dirk Van Mechelen loopt een onderzoek naar de religieuze architectuur in neostijlen tot 1914. Dat onderzoek zal leiden tot een prioriteitenlijst per provincie. De meest waardevol bevonden religieuze gebouwen in neo- stijl maken dan een grote kans op bescherming als monument. Begin juli 2007 zouden de besluiten van het onderzoek op tafel liggen. Nu al blijkt de Colomakerk tot de meest behoudenswaardige kerken in de provincie Antwerpen te worden gerekend. Indien de kerk bij de definitieve evaluatie inderdaad als waardevol en representatief voor de neogotiek wordt getypeerd, kan de stad Mechelen rekenen op een bescherming en op de bijhorende subsidies.

De nieuwe wending is alvast een opsteker voor schepen van Openbare Werken Greet Geypen (VLD) die zich een vurig voorstandster van het behoud van de Colomakerk heeft getoond. Geypen –die in de wijk Tervuursesteenweg is opgegroeid- beklemtoont dat de Colomakerk een baken is in de toch wat geïsoleerde wijk. “Als je weet dat honderden tuinen op de kerk uitkijken, is ze voor de wijk een symbool,” verklaarde zij aan Gazet van Antwerpen. Geypen wil overigens meteen ook het pleintje voor de kerk heraanleggen. De site –kerk en onmiddellijke omgeving- moet een toegangspoort worden tot de wijk Tervuursesteenweg.

Ook schepen van monumentenzorg Karel Geys (sp.a) wil zijn schouders zetten onder het behoud van de Colomakerk. Ook hij is tevreden met de richting die het dossier blijkt uit te gaan.

Ook de buurt helt resoluut over naar de beschermings- en restauratie-optie.

De redactie

Lessenreeks Wonen

De lessenreeks “De sociale geschiedenis van het wonen” door Patrick Viaene heeft plaats op:

dinsdag 20 maart 2007

dinsdag 17 april 2007

dinsdag 24 april 2007

telkens van 19.45 tot 22.15 in het Erfgoedcentrum LAMOT, Haverwerf, Mechelen.

Deelnameprijs: € 15 voor drie lessen.

Leden SIWE, RIM en Omgevingsfilosofie krijgen de syllabus gratis, anderen betalen € 5 .

Eén lezing kost € 7 .

Overschrijving op rek. 320-4195088-05 van RIM vzw.

Een tweede lessenreeks heeft plaats in mei:

“De filosofie van het wonen” op **dinsdag 8 mei** .

“My home, my castle” op **dinsdag 15 mei**.

“De emotionaliteit van het wonen” ook op dinsdag. De exacte datum krijgt U later.

Ook deze drie lessen hebben plaats in het Erfgoedcentrum LAMOT.

Inhoud Lessenreeks Wonen

RIM vzw / SIWE vzw

SOCIALE GESCHIEDENIS VAN HET WONEN - DEEL I

Leven in een gezonde woning met minimale comforteisen wordt vandaag als vanzelfsprekend ervaren. Toch vielen hierbij in de loop van de geschiedenis steeds grote groepen uit de boot. In de middeleeuwen en ook nog vele eeuwen die erop volgden was er een schrijnend onderscheid tussen de woonomstandigheden van enerzijds boeren en de plattelandsbevolking en anderzijds die van bevoorrechte stedelingen.

De industriële ontwikkeling zorgde vanaf de late 18de eeuw voor een sterkere concentratie van de arbeid. Het is nuttig om nader in te gaan op de enorme impact van de industrialisatie als motor van maatschappelijke veranderingen en de ontwikkeling van woonconcepten.

Door ontwikkeling van de mijnbouw kwamen er o.m. in Wallonië nieuwe vormen van patronale huisvesting tot stand. Analoge ontwikkelingen deden zich voor in o.m. Engeland (nieuwe nederzettingen rond grote textielbedrijven) en Catalonië (tientallen “Colonias” in riviervalleien). In Vlaanderen zoog de aanwezigheid van fabrieken binnen de stadsmuren voor een nooit geziene trek naar de stad, waar allerlei epidemieën als gevolg van de erbarmelijke woonomstandigheden, onder meer in beluiken en kwartierwoningen, tenslotte de burgerij zelf in gevaar bracht.

Heel de 19de eeuw werden door de zogenaamde “utopische socialisten” (o.m. Robert Owen in Groot-Brittannië, Charles Fourier in Frankrijk) en door liberaal geïnspireerde

vernieuwers (o.m. de arts Burggraave in Gent) interessante maar nauwelijks haalbare oplossingen en woonmodellen voorgesteld. Sporadisch slaagde men in de realisatie van dergelijke woonparadijzen, zoals te Guise in Frankrijk (cfr. reportage "Familistère de Guise").

De pragmatisch-liberale aanpak van "stadsverfraaiing" haalde echter meestal zijn slag thuis : de saneringsoperaties op de maat van Haussmann in Parijs werden legio, ook in talrijke andere Europese (en Belgische) steden. Met de afschaffing van de octrooiwetten en de sloop van de stadspoorten werd in de 2de helft van de 19de eeuw het suburbane wonen ingezet en het huisvestingsprobleem groten-deels verplaatst van de stedelijke periferie. Dit geldt ook voor steden zoals Barcelona, waar de binnenstad niet gesaneerd werd, maar door Ildefonso Cerda met een uitgebreide, dambordvormige stadsuitbreiding werd uitgebreid.

In België was de wet van 1889 die de eigendomsverwerving aantrekkelijk maakte en aanmoedigde van grote betekenis in het licht van de vraag naar de wenselijkheid van sociale, door de diverse overheidsniveaus betoelaagde woningbouw.

Vanuit Angelsaksische hoek werd de omstreeks 1900 het tuinstadsconcept geboren als oplossing voor de decongestie van de stadscentra. De ideeën van Ebenezer Howard waaiden over naar talrijke Europese landen, maar werden slechts na de Eerste Wereldoorlog én slechts op de schaal van tuinvijken gerealiseerd, o.m. in de Frankfurter Siedlungen of de Brusselse "cités jardins".

SOCIALE GESCHIEDENIS VAN HET WONEN - DEEL 2

Dit gedeelte focust op een synthetische geschiedenis van het wonen en op woon- en architectuurconcepten vanaf het interbellum.

Het interbellum was echter vooral de tijd van het opkomend modernisme en de geboorte van het functionalisme, zowel in de stedenbouw als in het concept van de collectieve en individuele woning (te illustreren aan de hand van filmfragmenten “Ville radieuse” en “Villa Savoye” van Le Corbusier). Toch raakte het modernisme niet overal, zeker niet in Vlaanderen, echt van de grond en werd het modernisme in de woningbouw vooral toegepast bij individuele, vrijstaande of rijwoningen (vb. : Gaston Eysselincks’ woon-machine”).

Het modernisme kende vooral een doorbraak in de tweede, naoorlogse generatie, gekenmerkt door hoogbouw en “internationale stijl” (zoals die bijvoorbeeld tot uiting komt in de Gentse Watersportbaanwijk en de wijk Nieuw Gent), een woonwijze die radicaal indruiste tegen de traditionele wooncultuur in laagbouwwijken en woonlinten. Precies deze laatste woonvormen (laagbouw, eengezinswoningen) én het eigenaar worden van een eigen woning werden, niet in het minst in België, door de overheid (Minister De Taeye en andere) sterk aangemoedigd. Kwantiteit van de woningproductie primeert op de kwaliteit.

De hopeloos late start van de stedenbouwkundige regelgeving en praktijk en het vasthouden aan stereotiepe concepten bij de invulling van woonuitbreidingsgebieden, na de bekrachtiging van de gewestplannen zijn vandaag verantwoordelijk voor de vergaande versnippering van de open ruimte, het mobiliteitsprobleem en andere gevolgen waar wij nu voor staan, verschijnselen waarvoor het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen slechts tot op een beperkte hoog-

te oplossingen suggereert. (illustratie hiervan : de BRT-reportage “Landschap na de slag”)

Een typisch naoorlogs verschijnsel zijn is de ontwikkeling van nieuwe steden. Markante voorbeelden voor de eerste generatie zijn de “newtowns” in Groot-Brittannië. Anderzijds schieten in Duitsland een aantal Gross-siedlungen (Halle-Neustadt in de DDR, Gropiusstadt en Märkisches Viertel in West-Berlijn), in Frankrijk de “grands ensembles” uit de grond (waarbij door eindeloze vermenigvuldiging en vervlakking niet veel meer overeind bleef van het uitgangsmodel, nl. Le Corbusiers’ “Unité d’Habitations”), gevolgd door een serie van Franse “villes nouvelles”, typerend voor de jaren 1970 tot 1990.

In België bleef de golf van “nieuwe steden” beperkt tot slechts één merkwaardige uitzondering, nl. Louvain-la-Neuve, een realisatie die tegelijk tal van elementen incarneert die zich tegen het modernisme afkeren, zoals kleinschaligheid, gebruik van traditionele materialen, grote variatie bij de woningtypes en bij de aanleg van de woonwijken, enz..

SOCIALE GESCHIEDENIS VAN HET WONEN - DEEL 3

In de jaren zestig en zeventig van vorige eeuw worden ook tal van meer radicale en utopische woonvormen gepromoot : Archigram, archizoom, metabolisme, “plug-in”-woningen, experimentele stadswijken van Yona Friedman, de woestijnstad van Soleri, de hippiestad Christiania, te veel op allemaal op te noemen. De meeste concepten werden niet uitgevoerd maar zijn tekenend voor de opkomst van een nieuwe wooncultuur, die ook merkbaar is in de stadsstrijd in België (Marollen te Brussel, Pandinistisch Verblijvingsfront Gent, De Neefsteeg Antwerpen, enz.) en

daarbuiten (o.m. de krakersbeweging in Nederland en Duitsland)

Het postmodernisme van de jaren 1980 en volgende had slechts een geringe betekenis in de woningbouw. Des te meer van belang was de invloed van het minimalisme (nieuw soberheid, neo-modernisme, denk bvb aan de sociale woningbouw Nemausus 1 te Nîmes van architect Jean Nouvel of “Villa te Bordeaux van architect Rem Koolhaas) en misschien nog meer de sterke tendens naar hergebruik voor woningen van bestaande gebouwen (onder meer fabrieksgebouwen, cfr. de filmreportage “J’habite dans une usine” / VTM-reportage “Excentriek wonen”)

Patrick VIAENE

WONEN DOEN WE NIET ALLEEN

Er is geen wonen zonder een economie in de oorspronkelijke betekenis die we van de Griekse *oikonomia* afleiden: dus de per definitie genormeerde huiselijkheid met haar wereld van dingen en gebruiksvoorwerpen die de herbergzaamheid ondersteunt. Zoiets realiseert nooit iemand heel alleen in de zin dat hij alles zelf heeft gemaakt en dat hij ook uit zichzelf heeft geleerd hoe alles wat hij wil hebben, te produceren.

In wat iemand geestelijk en materieel ter beschikking heeft, is de andere, zijn vele anderen aanwezig. Daarom ook kunnen we stellen dat Robinson Crusoe op zijn eiland niet zo alleen was, maar dat hij, zodra hij aanspoelde een en ander met zich meesleepte, begon met het eiland van eeuwenoude ervaring van menselijk kunnen te voorzien. Dit bevestigt andermaal het wonder van de menswording: wie volwassen wordt, is dank zij de traditie (of cultuuroverdracht) van een historisch gegroeid 'wonen-in-de-wereld' doordrongen. Hij is bekleed met verworvenheden en vaardigheden, waarvan de dingen van het huis en van de stad waarmee hij omgaat en die in het verlengde van zijn lichamelijke liggen, getuigen.

We zijn soms geneigd ons bestaan alleen in een netwerk van abstracte professionele relaties of – en dat is een ander uiterste – in de uiterst concrete onmiddellijke of herinnerde betrokkenheid van aangezicht tot aangezicht op te vatten. Hierbij vergeten we al te vaak de bemiddeling van de concrete ruimtelijkheid van het wonen die altijd materieel is. Dat wil zeggen dat deze ruimtelijkheid steeds gestalten krijgt, zoals deze van een huis, een kantoor, een straat in of buiten een stad et cetera. Samen vormen zij een structuur met ontelbare implicaties die voor de herbergzaamheid van

de mens zowel een politieke als een psychologische uitdaging betekenen. In dit perspectief betekent een filosofie van het wonen een reflectie op de mens in zijn concrete opdracht zorg te dragen voor de mens in zijn gemeenschap en omgeving.

Jacques De Visscher

My home, my castle?

Enkele grote criminologische theorieën getoetst aan recente stedelijke ontwikkelingen in Mechelen en omgeving.

In deze uiteenzetting worden enkele grote criminologische theorieën getoetst aan recente stedelijke ontwikkelingen in Mechelen en omgeving. Gevoelens van veiligheid en onveiligheid hebben vaak te maken met de wijze waarop het beleid de publieke ruimte inricht en ook normen oplegt aan de private.

Op een aanschouwelijke en kritisch-constructieve wijze komen enkele markante internationale theorieën aan bod die dan afgetoetst worden aan de Mechelse situatie. Onder meer de rationele keuzebenadering welke uitgaat van de 'homo economicus', de nadenkende mens die zelf zijn keuze voor normoverschrijdend gedrag bepaalt en daarbij wikt en weegt. Daarnaast ook het sociaal-ecologische gedachtegoed dat de leefomgeving als determinerend element aanziet voor bepaalde vormen van criminaliteit. Door onder meer architecturale en urbanistische ingrepen kunnen ruimten en hun gebruikers beter beschermd worden en

zal het veiligheidsbeleven op significante wijze beïnvloed worden. Goede Mechelse voorbeelden worden afgewisseld met minder goede.

De lezing, welke interactief wordt opgevat en ook ruimte biedt aan de plaatselijke beleidsmakers om hun visie ter zake toe te lichten, richt zich tot eenieder die op een bewuste manier wil omgaan met de woonomgeving en het daaraan verbonden veiligheidsbeleven. De lezing sensibiliseert de deelnemers om, ieder op het eigen niveau en daar waar mogelijk, rekening te houden met enkele basisbegrippen bij het organiseren van de publieke ruimte en die van groot belang kunnen zijn in het kader van het veiligheidsvraagstuk.

Om de lezing te sluiten maken we een kritische reflectie. Is "designing out of crime" een wensbeeld? Is het echt zo goed om onze woonomgeving in te richten als een steriele habitat? Leidt dit niet eerder tot een verdere individualisering van onze samenleving?

Zoals al eerder aangehaald, blijven we niet steken in de theorie. De auteur neemt u mee door de stad en laat de deelnemers ontdekken wat zij voordien niet zagen.

My home, my castle?

Willy Van Duffel - RIM

De auteur is licentiaat en geaggregeerde in de criminologische wetenschappen. Hij is als directeur van bestuurlijke politie verbonden aan de lokale politie van St.Genesius-Rode en tevens extern en occasioneel docent aan diverse politiescholen. Medewerker van de Vzw Restauratie Integratie Mechelen welke ondermeer ijvert voor een sociale herwaardering van ons erfgoed en onze leefomgeving, waarvan dit erfgoed deel uitmaakt.

RIM en een nieuw stadsbestuur: hooggespannen verwachtingen

Zodra verkiezingen in aantocht zijn, maakt elke drukkingsgroep zijn desiderata over aan de kandidaat-bestuurders. Voor Restauratie Integratie Mechelen is het stadsbestuur meer dan ooit een belangrijk bestuursniveau, aangezien de minister bevoegd voor monumentenzorg de gemeente een groter gewicht geeft in deze materie. RIM heeft dan ook in een Open Brief de toekomstige bestuurslui gewezen op hun verantwoordelijkheid op het vlak van het bouwkundig erfgoed..

Mechelen, 20 november 2006

***Open brief van RIM (Restauratie Integratie Mechelen
vzw)aan de betrokken partijen bij de coalitievorming.***

Geachte Mevrouw, geachte Heer,

Onze vereniging heeft het voorbije jaar vooral gestreden voor het behoud en de herwaardering van de Coloma-kerk en de site errond.

Daarnaast brachten we het Comet-dossier in de kijker. Tijdens de meest recente Open Monumentendag werd Comet een publiekstrekker eerste klas en konden velen vaststellen hoe waardevol deze site is. Het zou voor het Mechels patrimonium droevig zijn indien -op de vooravond van het vijftigjarig bestaan van het Atomium en de in Mechelen geplande expo58 tentoonstelling- de toekomst van het Comet-gebouw niet veilig gesteld zou worden.

Het dossier van het Hof van Cortenbach hebben we vol verwachting gevolgd omdat het stadsbestuur dit dossier naar zich had toegetrokken.

De verbouwing van het Correcta-interieur (aan de IJzerenleen)

konden we alleen maar betreuren. We hebben moeten vaststellen hoe onmachtig de stad op dit ogenblik is om een lokaal beschermingsbeleid te voeren. Nochtans heeft de stad de mogelijkheid om hiervoor een instrumentarium uit te bouwen.

Tijdens de verkiezingsperiode hebben we geen tijdschrift uitgegeven, noch een grote campagne rond een van deze thema's willen opzetten. We vonden in de meeste verkiezingsprogramma's voor onze vereniging zowel positieve als negatieve aanknopingspunten. We merkten ook op dat personen die op dezelfde lijst stonden er soms tegenstrijdige standpunten op nahielden.

Nu de kiezers echter gesproken hebben en de onderhandelingen rond het toekomstig beleid van het stadsbestuur gevoerd dienen te worden, is er ruimte is voor enige inhoudelijke sereniteit.

Daarom vragen we dat het toekomstige stadsbestuur van Mechelen beseft dat er een grote verantwoordelijkheid op het gemeentebestuur rust inzake monumentenzorg. Veel architecturaal erfgoed is vogelvrij indien het stadsbestuur geen eigen instrumenten (RUP's en dergelijke) ontwerpt om het beschermen. Op Vlaams niveau is het huidige beleid van Minister van Mechelen erop gericht om Monumentenzorg naar het lokale niveau te verwijzen. **Daarom is het hoogstnodig dat in de beleidsverklaring van het toekomstige Mechelse stadsbestuur wordt toegelicht hoe het bestuur een juridisch en administratief instrumentarium zal uitbouwen om zich in staat te stellen onroerend erfgoed op lokaal vlak afdoende te beschermen.**

Daarenboven willen we in concreto vragen dat :

1. de waardevolle architecturale elementen van de Comet-site veilig gesteld worden, door het opstellen van een ruimtelijk uitvoeringsplan voor deze zone
2. de Colomakerk gerestaureerd wordt en de site errond gerevalueerd wordt.
3. het dossier van het Hof van Cortenbach eindelijk uit het slop

geraakt en dat het gebouw voor de toekomst gered wordt

4. de gebouwen van het zwembad aan het Rode Kruisplein van verdere aftakeling gevrijwaard worden door ze na een herinrichtingsbeurt opnieuw in gebruik te nemen.

5. de stad in de nu komende periode haar diensten de opdracht geeft om het sterk bedreigde expo-58 architecturale erfgoed op te sporen, te documenteren en de nodige beschermingmaatregelen voor dit erfgoed neemt. Op die manier zal de in Mechelen geplande expo-58 tentoonstelling geen ééndagsvlieg zijn, maar ook een sensibilisatie-moment voor wat een stad kan doen op het gebied van lokale monumentenbescherming en voor de nodige waardering van het expo-58 erfgoed.

Namens Restauratie Integratie Mechelen vzw,

Erik Nobels
St.-Katelijnestraat 21
2800 Mechelen

Naschrift: in het volgende nummer van RIMNieuws krijgt U een kritische beschouwing bij de plaats van monumentenzorg in het bestuursakkoord dat ondertussen is gesloten..

Inhoudstafel RIMNieuws 71

Intro	3
De kerk van Sint-Jozef-Coloma te Mechelen	5
Toch hoop voor Colomakerk?	12
Lessenreeks Wonen	13
Inhoud Lessenreeks Wonen	14
Wonen doen we niet alleen	22
My home, my castle?	23
RIM en een nieuw stadsbestuur	25

Doelstellingen RIM v.z.w.

RIM v.z.w. (Restauratie Integratie Mechelen) is een vereniging die bekommerd is om de toestand van het Mechels roerend en onroerend cultureel erfgoed.

Omdat zij vindt dat dit erfgoed niet altijd juist gewaardeerd wordt, moet er iets gedaan worden om de situatie te verbeteren.

RIM v.z.w. zal vooral aandacht hebben voor het architecturale en stedenbouwkundige patrimonium in groot Mechelen zonder daarom ander cultureel erfgoed uit te sluiten.

RIM v.z.w. wil sensibiliseren om waardevolle oude panden in stand te houden, te restaureren en te integreren. Integreren betekent ervoor zorgen dat een oud gebouw weer nuttig gebruikt wordt, weer meespeelt in de omgeving en zichzelf zo beschermt tegen verwaarlozing.

RIM v.z.w. wil niet gaan werken naast bestaande organisaties en initiatieven: het wil veeleer een gespreksforum worden, een uitwisselingsplatform bieden. Dit is absoluut nodig wil er een geloofwaardige en gecoördineerde aanpak komen.

RIM v.z.w. wil zowel het grote publiek sensibiliseren als de eigenaars van waardevolle gebouwen en de overheid. Concreet wil zij het grote publiek benaderen met een regelmatig verschijnende nieuwsbrief. Er worden contacten gezocht met eigenaars, overheid en geïnteresseerde organisaties.